

Tanquem el cercle: REDUCCIÓ I APROFITAMENT DE RESIDUS A SANT CUGAT SESGARRIGUES

Va ser a la tardor de l'any 2000, arran de l'incendi de la muntanya de la Font del Cuscó del mes de Juliol, que un grup de persones sensibilitzades pel medi ambient i amants de l'entorn de la Font del Cuscó varen crear l'Associació d'Amics de la Font del Cuscó. Una agrupació de ciutadans oberta a la participació de totes les persones interessades en la conservació del medi natural. El seu àmbit d'actuació territorial és el propi del municipi de Sant Cugat Sesgarrigues i dels municipis veïns. L'Associació Amics de la Font del Cuscó té com a finalitat promoure i/o participar en tota mena de projectes que tinguin com a finalitat la prevenció, la protecció i la reconstrucció de tot el patrimoni natural local, així com impulsar projectes i mesures dirigides a millorar l'entorn i l'equilibri ecològic del seu àmbit d'actuació, especialment de tota la massa forestal i la fauna de la serra de la Font del Cuscó. Amb el temps l'associació ha anat duent a terme tallers i sortides cada cop més encarades a la sensibilització ciutadana i a l'educació ambiental, cosa que va culminar amb l'organització d'Eco Sant Cugat, la 1ª Fira Mediambiental del Penedès l'any 2003, la primera d'aquestes característiques que es duia a terme a la comarca. Els objectius principals d'aquesta fira anual són "Reflexionar, debatre i prendre mesures per a conservar el nostre entorn natural i preservar-lo per a les generacions futures", amb el leimotiv: "Consum, estalvi, sostenibilitat".

Ja han passat deu anys des de la creació dels Amics de la Font del Cuscó, i actualment, l'entitat està desenvolupant a Sant Cugat Sesgarrigues un projecte pioner al Penedès de reducció de residus basat en la implantació de compostadors casolans a les llars acompanyat de la creació d'horts urbans en aquestes. Amb la idea de tancar el cercle de la matèria orgànica, es crea compost derivat dels propis residus orgànics i s'aplica als horts ecològics presents en aquestes mateixes llars.

A partir de l'any 2006, els Amics de la Font del Cuscó van començar a treballar amb força per tal de disminuir els residus generats a les llars de Sant Cugat Sesgarrigues, així com fer-ne un bon reciclatge. La sostenibilitat municipal es feia cada cop més necessària, i l'entitat va creure que era imprescindible la implicació de la ciutadania per a aconseguir-la. En un municipi rural de les seves característiques, la gestió dels residus orgànics no ha de ser un problema, ja que només s'ha de tornar al "femer" que es feia abans, això sí, millorat tecnològicament per tal de fer-lo més eficient i alhora menys molest pel que fa a les pudors. La participació de tota la població com a part fonamental en la generació i gestió dels residus generats és totalment necessària.

Amb la campanya "L'oli de casa no es llença", finançada per la Fundació Alcoa, es van instal·lar de diversos contenidors de recollida d'olis de cuina usats al municipi. El principal objectiu de la campanya era evitar que els habitants de Sant Cugat Sesgarrigues llencessin l'oli de cuina usat a l'aigüera, ja que aquesta pràctica tan estesa genera greus problemes ambientals,

així com obstrueix les canonades de casa nostra. Un litre d'oli llençat a l'aigüera pot arribar a contaminar 100.000 litres d'aigua potable. Quan aquest oli es troba en contacte amb l'aigua forma una pel·lícula superficial damunt d'aquesta, la qual cosa en dificulta l'oxigenació i origina greus problemes a les depuradores. A part d'això, l'oli de cuina provinent de fregits conté toxines que poden contaminar les aigües. Recollint aquest oli, es passa de tenir un residu a tenir un recurs, ja que serveix per a la fabricació de sabó, productes cosmètics així com de biodièsel, un combustible cada vegada més estès que redueix a més de la meitat l'emissió de gasos i partícules contaminants a l'atmosfera respecte als combustibles convencionals. Aquesta campanya va ser pionera al nostre territori, el Penedès, ja que, encara que en determinats municipis es feia recollida d'oli de cuina usat, generalment aquesta pràctica es duia a terme a les deixalleries, mercats o en ambients tancats. La recollida a Sant Cugat Sesgarrigues, en canvi, és exterior, permetent a la gent que pugui dipositar el seu oli de cuina usat en el moment més oportú per a ells. Aprofitant això, els contenidors d'oli es van ubicar en zones on ja hi havia punts verds per tal de facilitar poder llençar al contenidor corresponent l'envàs en el qual es porta l'oli. Fins a dia d'avui la recollida d'oli usat a Sant Cugat Sesgarrigues és tot un èxit, permetent, per tant, revaloritzar aquest residu alhora que s'eviten els seus efectes negatius sobre el medi ambient.

L'any 2008, l'entitat va tornar a rebre una subvenció de la Fundació Alcoa i va començar a implantar al municipi la campanya "Projecte de reducció de residus. Implantació de compostadors en habitatges de Sant Cugat Sesgarrigues". A causa de la gran presència de cases amb pati o jardí al poble, generalment cases aïllades o cases alineades al carrer, però normalment amb pati al darrere, l'experiència del compostatge casolà resulta del tot aconsellable i idònia, ja que gairebé tots els habitatges podrien disposar d'un compostador. Així, aquest projecte pilot permet disminuir de forma important els residus orgànics que es porten a la planta de compostatge. Al mateix temps, això comporta una reducció en la mobilitat d'aquest residu, ja que es queda on es genera i pot ésser utilitzat com a adob un cop està totalment compostat, mentre que portar els residus a la planta de compostatge té un cost ambiental d'emissions de CO₂ durant el seu transport i posterior distribució d'aquest compost.

A Catalunya, cada persona genera una mitjana de 1,63 kg de residus diaris. Un 37% aproximadament d'aquests residus són matèria orgànica, per tant, uns 0,6 kg per persona i dia. La matèria orgànica conté entre un 70% i un 80% d'aigua; d'aquesta manera, encara que diàriament generem una quantitat important de residus orgànics, un cop aquests estan dipositats al compostador el seu volum disminueix de forma molt ràpida quan aquesta aigua s'evapora.

El compostatge és el procés de creació de compost, un adob altament nutritiu per a les plantes, a partir dels residus orgànics que es generen a la llar, com són les restes de fruita i verdura, restes de carn i peix, closques d'ou i fruits secs, gespa i fulles, paper de cuina brut, taps de suro i marró de cafè i infusions. Aquest procés es basa en una fermentació i en una maduració de la matèria orgànica per microorganismes i petits insectes, els quals transformaran els residus orgànics en substrat vegetal en un període d'entre 6 mesos i un any, depenent de l'època de l'any. El compost és un fertilitzant natural que permet regular la humitat i el pH del sòl, així com en millora l'estructura. Per altra banda, és ecològic perquè s'ha generat a partir de matèria orgànica sense l'addició de cap tipus de producte sintètic.

El procés del compostatge és un procés senzill, el qual no precisa de cap habilitat concreta, ja que només s'han de tenir en compte quatre regles bàsiques. La primera és que el compostador, en el cas dels compostadors de jardí, ha de tocar directament a terra, ja que és a través del sòl d'on els microorganismes i petits insectes entraran al compostador per a iniciar el procés de degradació

ECO FIRA 2010.

Presentació d'activitats.

de la matèria orgànica. La segona és que la matèria verda i la llenyosa s'han d'afegir a parts iguals al compostador, per tal d'afavorir que la pila orgànica estigui ben estructurada. La tercera és que la pila s'ha de barrejar bé, i la quarta és que s'ha de mantenir una humitat adequada, evitant tenir piles massa humides però també massa seques.

En el cas dels compostadors de terrassa, adequats per a aquelles llars on no hi ha pati ni jardí, els organismes que degradaran la matèria orgànica, en aquest cas cucs, s'hi han d'afegir, ja que no hi podrien arribar d'altra manera. Aquest tipus de compostadors són més delicats que els de jardí, ja que s'ha de tenir molt en compte la capacitat degradadora dels cucs presents, i a vegades cal evitar llençar-hi totes les restes orgàniques generades per impedir que comencin processos de podridura no controlats.

Per dur a terme aquest projecte, els Amics de la Font del Cuscó van adquirir 27 compostadors, 23 de jardí i 4 de terrassa, per a distribuir entre els veïns del municipi que ho sol·licitessin, per tal de poder fer compostatge casolà. Aquesta proposta va tenir una gran acollida, i en el seu moment es van instal·lar 24 compostadors a diversos habitatges, representant aproximadament un 10% de la població. La instal·lació d'aquests compostadors, assumint una mitjana de 4 persones per habitatge, va comportar l'estalvi de dur prop de 20 tones a la planta de compostatge de residus anualment.

L'any 2009 aquest projecte d'implantació de compostadors a les llars va rebre el premi "Tierra de Mujeres" de la Fundació Yves Rocher, el qual constava d'una dotació en diners de 10.000 euros. Va ser el primer premi, triat entre més de 70 projectes que es van presentar. L'entrega de premis va ser presidida per Jacques Rocher, president de la Fundació, i va tenir lloc a la Residència de França a Madrid. El projecte que es va presentar portava per títol "Compostadors i hort ecològic en llars de Sant Cugat Sessgarriques", i anava més enllà de la implantació de compostadors casolans a les llars, tancant el cercle de la matèria orgànica iniciant la creació d'horts ecològics a les llars que disposaven de compostador a partir de cursets d'horticultura i la utilització de llavors autòctones recuperades i ecològiques. D'aquesta manera, es tancaria el cicle de la matèria orgànica, amb la creació de compost derivat dels mateixos residus orgànics i l'aplicació d'aquests als horts ecològics de les llars. Amb aquest premi s'ha continuat la tasca engegada implantant més compostadors a les llars que ho han desitjat, fins a un nombre total de 40 compostadors instal·lats, representant un 16% de la població municipal, i un estalvi de 35 tones de matèria orgànica portada a la planta de compostatge anualment.

Per altra banda, en aquests temps, on la crisi ha agafat amb força al nostre país, es fa més evident que necessitem distanciar-nos dels grans productors agrícoles en la mesura que podem. Per tant, la idea d'una producció vegetal amb un grau major o menor d'autosuficiència ha arrelat amb força al Penedès. Els horts urbans són una nova manera de conreu que pretén acostar la producció vegetal a tots els terrenys, des de les zones habilitades especialment pels municipis per a aquest tipus de conreu, fins a qui té un petit tros al pati o fins i tot qui cultiva en una taula al seu balcó. Una producció pròpia ens assegurarà la seva qualitat ecològica, sempre que evitem utilitzar productes fitosanitaris sintètics i fem servir llavors i planter ecològic.

Posteriorment a la implantació dels compostadors, els Amics de la Font del Cuscó van iniciar la creació d'horts ecològics a les llars, fent diversos cursets d'horticultura i repartint planter ecològic. Així mateix, es van construir 15 taules de cultiu, unes estructures que permeten cultivar tot tipus d'hortalisses, plantes aromàtiques i medicinals en petits espais com és ara terrasses, balcons, porxos, sales i altres llocs insòlits, cedint-los gratuïtament a la gent que no disposava de pati o jardí, per a tal de fer el seu hort ecològic casolà. Durant el període de planter d'estiu es van

Construcció taules-hort.

Taula - hort.

Dins el compostador,

Compostador en una casa,

repartir les varietats de l'època a més de 30 llars. L'experiència ha estat molt enriquidora, creant una comunitat de persones que es gestionen els propis residus orgànics transformant-los en un recurs, el compost.

Aquesta experiència pilot en un municipi de la comarca de l'Alt Penedès ens permet contrastar la gestió actual de residus, principalment la matèria orgànica, amb una autogestió d'aquests. La gestió actual de la fracció orgànica de la brossa es basa en la seva separació voluntària a les llars (en els municipis on no es fa recollida porta a porta, com és el cas de Sant Cugat Sesgarrigues) i el seu posterior dipòsit en contenidors destinats a aquesta fracció ubicats al carrer. En aquest cas, la separació sempre és voluntària, i per tant no es pot controlar de forma adequada que tots els veïns del municipi ho facin de forma correcta. Per altra banda, aquest tipus de contenidors poden generar problemes higiènics de pudor i insectes, sobretot en períodes estiuençs. En canvi, en una autogestió de la fracció orgànica, tothom que tingui un compostador a la seva llar farà la separació de la fracció orgànica correctament, i fent una bona gestió del compostador, seguint les quatre regles bàsiques anomenades anteriorment, no han d'aparèixer problemes durant el procés de compostatge.

Com s'ha pogut comprovar, una gestió integrada d'aquest tipus de residu a les llars no presenta dificultats, sinó que genera molts beneficis. Des del confort de no haver de guardar les restes orgàniques dins de casa fins a llençar-les, fins a l'obtenció d'un adob d'alta qualitat per als horts. A causa de les característiques dels municipis penedesencs, la implantació de compostadors i horts ecològics a les llars evitaria haver de gestionar grans quantitats de residus orgànics de forma pràcticament diària, disminuint les emissions de CO₂ emeses a l'atmosfera durant els processos de transport d'aquest residu. Un residu que, en canvi, a causa del seu gran contingut en aigua, no genera cap problema de volum a les llars que l'autogestionen.

Els Amics de la Font del Cuscó aposten per la millora del medi ambient i, juntament amb els veïns, col·laboren a fer Sant Cugat Sesgarrigues més sostenible ambientalment, una pràctica que, amb una mica d'esforç, es podria implantar a gairebé tots els municipis del Penedès. El futur del medi ambient és a les mans de tothom, tots junts fem-ho possible.

Eva Gallego Piñol